

ШЛЯХИ ЗАЛУЧЕННЯ СЕРЕДНІХ ТА МАЛИХ ПІДПРИЄМСТВ ДО ПРОЦЕСУ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ

© О.М. Сопенюк, 2010-03-29

Малі та середні підприємства (МСП) в існуючій структурі ринкової економіки займають провідне місце, нічим не поступаючись великим структурним одиницям. Саме вони роблять економіку динамічною, здатною швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища. Тому становлення та розвиток малого та середнього підприємництва виступає стратегічним завданням в умовах трансформаційних перетворень економіки. Ігнорування техніко-виробничого та соціально-економічного потенціалу МСП може призвести до помилки стратегічного масштабу.

Оперативно реагуючи на зміни кон'юнктури ринку, що набуває особливих масштабів та темпів в умовах швидкої індустріалізації та диференціації споживацького попиту, прискорення науково-технічного прогресу, зростання номенклатури товарів та послуг, МСП надають економіці країни необхідної гнучкості, мобільності та адаптивності. До того ж лише підприємства такого розміру здатні задіяти значні вільні фінансові та виробничі ресурси населення, які неможливо використати за іншої форми господарства. Це підтверджується показниками високорозвинених країн, в економіці яких на МСП припадає приблизно 40-60% загального обсягу виробництва та доданої вартості у межах національної економіки. Важливо, що кількість нововведень на долар витрат на науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи в малих фірмах у 24 рази перевищує кількість таких у компаніях з чисельністю зайнятих понад 10 тис. чоловік. Так, у США на малі фірми за останні роки припадає 25—30% великих винаходів. Витрати на один винахід у малих фірмах становлять близько 87 тис. доларів проти 2 млн доларів у великих корпораціях. Окрім цього МСП здатні знизити рівень монополізованості економіки, що має першочергове значення для вітчизняної економіки, в якій панує обмежена кількість крупних підприємств. МСП з огляду на свою вузьку спеціалізованість здатні підірвати монопольні позиції великих підприємств за рахунок більш повного задоволення індивідуальних потреб. Саме такі підприємства в промислово розвинутих країнах послабили тенденції до монополізації та затримки науково-технічного прогресу, шляхом відпочковування від крупних підприємств (підприємства spin-off) чи створення венчурних підприємств з метою втілення у життя тих технологій, які були недоцільними з точки зору цих корпорацій. Таким чином, суспільство отримало дуже проривні та корисні продукти. Саме малі підприємства та окремі винахідники здійснили половину з 70 найважливіших відкриттів у XX сторіччі (дали життя таким винаходам як телевізійна трубка, кондиціонер, ксерокс, транзистор, міксер, реактивний двигун, кулькова ручка та багато іншого). Цей процес триває і МСП продовжують й надалі ефективно виконувати роль двигунів прогресу.

Однак для того щоб вижити на ринку поряд з великими конкурентами, МСП повинні подолати деякі недоліки, пов'язані з їх розмірами, а саме: відсутністю знань з питань ведення бізнесу, недостатністю управлінського досвіду, обмеженістю доступу до фінансів й інформації та інше. Внаслідок впливу цих факторів та відносної нездатності взяти на себе витрати та ризики, пов'язані з розробкою власної технології (так званого «in-house technology development»), вони повинні пристосувати процес трансферу технологій до своїх потреб, щоб використати переваги від вже створених нових технологій й забезпечити необхідний рівень конкурентоспроможності та інноваційності продукції. Зважаючи на те, що інноваційна діяльність МСП зміцнює їхню здатність виживати й розвиватися в довгостроковому періоді, дуже важливо визначити основні шляхи залучення МСП до процесу трансферу технологій.

Для економічно розвинутих країн трансфер технологій виступає дієвим ринковим механізмом регулювання сучасних взаємовідносин між наукою та промисловістю, знаннями та досвідом, технологічним процесом та виробляємою продукцією; це створення умов, як на законодавчому, так і на організаційному рівні, для використання наукового та науково-технічного потенціалу державних науково-дослідних закладів в приватному секторі економіки, в сфері малого та середнього бізнесу. Окрім цього трансфер технологій – це процес комерціалізації інтелектуального продукту, результатів наукових досліджень та науково-технічних розробок, інтелектуальної

власності для створення спільного з іноземними компаніями чи за їх замовленням нових технологій різноманітного призначення, участь як в довго строкowych (фундаментальних), так і в короткострокових (прикладних) науково-технічних проектах, спрямованих на задоволення потреб сучасного міжнародного ринку. Цей механізм здатний зробити науковий та науково-дослідний матеріал доступним для використання у малому та середньому бізнесі. Він дозволяє покращити як структуру виробництва, так і місце підприємства на місцевому та світовому ринках; створити нові робочі місця, покращити рівень добробуту населення. Трансфер технологій здатний реструктуризувати та спрямувати вітчизняний малий та середній бізнес на інноваційний шлях розвитку.

Для залучення МСП до процесу трансферу технологій перш за все необхідно вдосконалити законодавство, яке регулює питання діяльності МСП в науковій та інноваційній сфері; розширити доступ МСП до фінансово-кредитних ресурсів; вдосконалити діяльність суб'єктів інноваційної інфраструктури; розвивати базові центри підтримки інноваційного підприємництва, надавати комплексну підтримку з питань інформації, консультацій, майна, фінансів; стимулювати механізми виробничого кооперування суб'єктів малого та середнього підприємництва з іншими організаціями; розробити інформаційну бази про виробничі можливості підприємства та їх потреби в товарах, послугах, технологіях, що забезпечить оперативний пошук та підбір партнерів; організувати взаємодію з некомерційними організаціями підприємців; активізувати діяльність центрів винахідників; сформувати спеціалізовані Інтернет-ресурси з питань трансферу технологій для МСП; розвивати міжнародне співробітництво. Також необхідно вдосконалити систему підготовки та перепідготовки кадрів для малого та середнього підприємництва, підготувати фахівців в сфері трансферу технологій.

Необхідно активізувати процес розвитку венчурного фінансування МСП, які займаються трансфером критичних для економіки країни технологій. Це створить можливість залучити вільні позабюджетні кошти та активізувати процеси передачі отриманих знань, особливо в умовах вітчизняної науки, для якої характерний високий ступінь незавершеності наукових розробок та їх прикладного використання.

Ще одним засобом сприяння участі МСП в процесі трансферу технологій з боку держави виступає формування інформаційного забезпечення (накопичення інформації про існуючі можливості вивезень, потенційних торгових партнерів тощо), сприяння створенню асоціацій експортерів, організація міжнародних ярмарок та виставок товарів, інвестиційних форумів, підтримка участі місцевих МСП у зарубіжних виставкових заходах.

Корисним також буде об'єднання інноваційно – технологічних центрів та центрів трансферу технологій в єдину інформаційну мережу, що дозволить розширити взаємодію наукових організацій і промислових МСП (виявити потреби в нових технологіях і НІОКР); розвинути міжрегіональну співпрацю у високотехнологічних і наукоємких секторах економіки (сформувати технологічні кластери); стимулювати попит на інновації з боку бізнесу; поживавити науково-технічну кооперацію між українськими регіонами і зарубіжними країнами.

Всі ці заходи повинні сприяти участі МСП у процесі трансферу технологій, адже саме вони виступають однією з можливостей забезпечення стійкого економічного розвитку країни. Цей сектор мобілізує обмежені ресурси, забезпечує задоволення внутрішніх потреб країн з недостатньо розвиненою ринковою економікою. Особливу увагу необхідно приділити розвитку МСП саме в країнах з перехідною економікою, до якої належить і Україна, адже рівень безробіття в нашій країні досить високий. Вітчизняні МСП в загальній більшості виробляють продукцію середнього рівня якості, використовуючи застарілі технології, до того ж ситуацію «погіршують» посилення конкуренції з боку іноземних виробників, входження до зони вільної торгівлі, глобалізаційні процеси. Водночас ці негативні тенденції можливо подолати за допомогою трансферу технологій. Рациональне використання трансферу технологій малими та середніми підприємствами допоможе вирішити багато завдань загальнонаціонального масштабу, а саме створити нові робочі місця, вдосконалити структуру виробництва за рахунок виробництва нової конкурентоспроможної продукції, яка покращить експортні можливості МСП та зробить їх більш сприйнятливими до інновацій в цілому.